

INVESTITSİYALARNING IQTISODIY MAZMUN, MOHIYATI VA MINTAQA IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNİ

Bo'riyev Sardor Norovich¹

¹ Urganch Davlat Universiteti
mustaqil tadqiqotchisi

MAQOLA MALUMOTI

MAQOLA TARIXI:

Received: 07.05.2025

Revised: 08.05.2025

Accepted: 09.05.2025

KALIT SO'ZLAR:

Investitsiya, empirik
dalil, iqtisod, daromad,
resurs, ko'chmas mulk,
YAIM, investor.

ANNOTATSIYA:

Ushbu maqolada investitsiyalarning turli jihatlarini o'rganish va ularning iqtisodiy oqibatlarini o'rganishga qaratilgan. Turli xil nazariy asoslar va empirik dalillarni o'rganish orqali biz bu haqda keng qamrovli tushunchaga ega bo'lishimiz mumkin investitsiyalar iqtisodiy o'sishni boshqarishda va ularning samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillarda rol o'ynaydi. Bundan tashqari, ushbu ilmiy maqola investitsiyalarning har xil turlarini tahlil qiladi va ularning mikro va makroiqtisodiy darajalarga ta'sirini baholaydi. Tizimli tahlil orqali biz investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyatini yoritib berishimiz va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati to'g'risida tushuncha berishimiz mumkin.

KIRISH. Mamlakatimizda bugungi kunda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarni, iqtisodiyotni keng miqyosda modernizatsiyalash borasidagi sa'y-harakatlarning yanada kuchaytirilishi sanoat korxonalarida texnika va texnologiyalarni keng joriy etish hamda investitsiyalar jalb qilish doirasini kengaytirish va ulardan imkon darajasida samarali foydalanishni taqozo etadi. Chunki mamlakatimizda zamonaviy bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida ishlab chiqarishni vujudga kelishiga, ya'ni turli mulkchilik shaklidagi korxonalarni yuzaga kelishiga sabab bo'ldi va o'z faoliyatlarini jahon

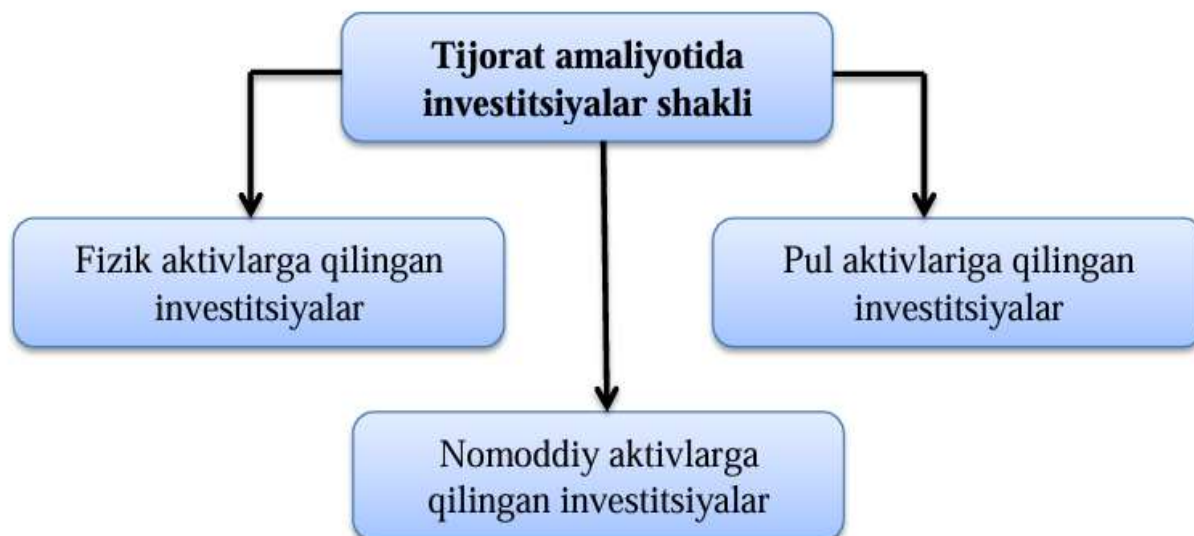
hamjamiyatiga integratsiyalashuvi uchun investitsiyalarni jalb etish bilan iqtisodiy sharoit yaratadi. Mamlakatlar iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda investitsiyalar muhim o`rin tutadi. Jumladan, bugungi kunga kelib chet el investitsiyalari har bir iqtisodiyot rivojlanishida zarur omil bo`lib hisoblanmoqda. Bugungi kunda rivojlangan investitsion faoliyatning yo`lga qo`yilishini hukumatimizning yuritayotgan oqilona investitsiya siyosatining mahsuli ekanligini ta'kidlash lozim. Prezidentimiz Sh.Mirziyoev o`z ma`ruzalarida Xalqimizning fidokorona mehnati bilan 2019 yil-Faol investitsiyalar va ijtimoiy rivojlanish yilida salmoqli natijalarga erishdik. Barcha sohalaridagi ijobiy natijalar qatorida investitsiyalar hajmi ham sezilarli darajada oshdi. Ayniqsa, to`g`ridan-to`g`ri xorijiy investitsiyalar 4,2 milliard AQSH dollarini tashkil etib, 2018 yilga nisbatan-mana shu raqamga e`tiboringizni qaratmoqchiman:

3,1 milliard AQSH dollariga yoki 3,7 barobar o`sdi. Investitsiyalarning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 37 foizga yetdil deb ta'kidlab o`tdilar1. Shuningdek, mamlakatimiz korxonalarida investitsion va innovatsion faoliyatning yanada rivojlantirishga qaratilgan muammolarni o`rganish, innovatsion faoliyatning samaradorligi, avvalambor, mamlakatda innovatsion muhitni yaxshilashga qaratilgan qonunlar doirasida yagona huquqiy me`yorlar tizimini shakllantiradigan institutsional asoslarni ishlab chiqish darajasiga bog`liq ekanligidan dalolat beradi. Iqtisodiyotning real va moliyaviy sektorlarida xo`jalik yurituvchi sub`ektlarning innovatsion faoliyati va o`zaro ta`siri an`anaviy munosabatlarning iqtisodiy tizimlarni rivojlantirishga ta`sirini kuchaytiradi hamda ularning tuzilmasida iqtisodiy munosabatlarning yangi ko`rinishlarini shakllantiradi, bu esa bozorni tiklaydi.

Iqtisodiy mohiyatiga ko`ra, investitsiyalar asosiy va aylanma kapitalni yaratish, kengaytirish yoki rekonstruksiya qilish va qayta qurollantirish uchun qilinadigan harajatlardir. Investitsiyaning muhim jihatlaridan yana biri innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va tadbirkorlikning ayrim sohalarini rivojlantirish uchun investitsiyalarni o`rni beqiyosligi bugungi kundagi muhim masaladir. Shu bois ham milliy iqtisodiyot sohalariga tashqi va ichki investitsiyalar oqimini faollashtirish iqtisodiy yuksalishning yangi bosqichini boshlab beradigan asosiy omil hisobllanadi. Investitsiyalar har qanday iqtisodiyotni harakatga keltiruvchi va uning taraqqiyotini ta'minlovchi kuchdir. Shu bois barcha imkoniyatlarni ishga solib iqtisodiyotga yo`naltiriladigan investitsiyalar xajmini oshirishga xizmat qilish uchun shart-sharoit yaratishga qaratilgan investitsiya ta`rifini va uning shakllarini asoslash muhimdir. Tijorat amaliyotida investitsiyalarning uch shakli bo`lib ular bir-biridan o`zaro farqlanadi

(1.1-rasm). Fizik aktivlar deganda, asosiy ishlab chiqarish vositalari, ya'ni ishlab chiqarish binolari va inshootlari hamda xizmat muddati bir yildan ortiq bo'lgan har qanday mashina va uskunalar tushuniladi. Pul aktivlari deganda, boshqa jismoniy va yuridik shaxslardan pul mablag'larini olish huquqi, masalan, bankdagi depozitlar, aksiyalar, obligatsiyalarni anglatadi. Nomoddiy aktivlar xodimlarni qayta tayyorlash yoki malakasini oshirish dasturlarini amalga oshirish, litsenziyalar sotib olish, savdo belgilarini ishlab chiqarish natijasida firma ega bo'ladigan boyliklardir.

Investitsiyaning uch shakli orasida eng muhimi va hozirgi sharoitda rivojlanish bosqichida turganlaridan biri pul aktivlariga qilingan investitsiyalar bo'lib hisoblanadi. Qimmatbaho qog'ozlarga qilinadigan investitsiyalar portfel investitsiyalari, fizik aktivlariga qilinadigan investitsiyalar esa real investitsiyalar deb e'tirof etiladi. Umuman olganda

1.1-rasm. Tijorat amaliyotida yo'naltiriladigan investitsiyalarning shakllari

mablag'larni real aktivlarga yoki moliyaviy aktivlarga investitsiyalash mumkin. Barcha turdagi investitsiyalar milliy iqtisodiyotni rivojlantirish aksi bo'lib hisoblanadi. Ayniqsa yirik korxonalar barpo etish, 15 innovatsion loyihalarni investitsiyalar orqali moliyalashtirish va tadbirkorlikning ayrim sohalarini rivojlantirish uchun investitsiyalarning o'rnini beqiyosdir. Ushbu investitsiya shakllari har qanday korxona iqtisodiyotini harakatga keltiruvchi va uning raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Moliyaviy investitsiyalar, real investitsiyalar, to'g'ridan-to'g'ri, portfel investitsiyalari va spekulativ investitsiyalarni o'z ichiga olgan investitsiyalarning bir nechta toifalari mavjud. Moliyaviy investitsiyalar deganda jismoniy yoki yuridik shaxs aksiyalar, obligatsiyalar yoki investitsiya fondlari kabi moliyaviy aktivlarni daromad olishni kutgan holda sotib oladigan investitsiyalar tushuniladi. Boshqa tomondan, haqiqiy investitsiyalar ko'chmas mulk, texnika yoki infratuzilma kabi moddiy aktivlarni sotib olish yoki qurishni o'z ichiga oladi. To'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar daromad olish maqsadida mahalliy yoki xalqaro miqyosda korxonalar yoki korxonalar tashkil etishni o'z ichiga oladi. Portfel investitsiyalari mablag'larni mutaxassislar tomonidan boshqariladigan diversifikatsiyalangan aktivlar portfeliga joylashtirishni talab qiladi. Va nihoyat, spekulativ investitsiyalar yuqori darajadagi xavf bilan tavsiflanadi va ko'pincha murakkab moliyaviy vositalarni o'z ichiga olgan katta daromad olishni maqsad qiladi. Investitsiyalarning har xil turlarini tushunib, shaxslar tavakkalchilikka chidamliligi, moliyaviy maqsadlari va daromad olish potentsialiga qarab ongli ravishda tanlov qilishlari mumkin.

Investitsiya strategiyalari investitsiya qarorlarini qabul qilishning hal qiluvchi jihati bo'lib, investitsiya maqsadlariga erishishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu strategiyalar investorlarni moliyaviy resurslarini samarali taqsimlash va ularning daromadlarini maksimal darajada oshirishga yo'naltirish uchun mo'ljallangan. Odatda ishlatiladigan strategiyalardan biri aktivlarni taqsimlash yondashuv, bu aksiyalar, obligatsiyalar va ko'chmas mulk kabi turli xil aktivlar sinflari bo'yicha investitsiyalarni diversifikatsiya qilishni o'z ichiga oladi. Portfelni diversifikatsiya qilish orqali investorlar umumiy xavfni kamaytirishi va o'z daromadlarini oshirishi mumkin. Bundan tashqari, investorlar faol yoki passiv investitsiya strategiyasini ham qabul qilishlari mumkin. Faol strategiyalar portfelni faol boshqarishni va daromadni maksimal darajada oshirish uchun bozor tendentsiyalari va iqtisodiy sharoitlar asosida tez-tez o'zgarishlarni o'z ichiga oladi. Boshqa tomondan, passiv strategiyalar indeks fondlariga sarmoya kiritishni o'z ichiga oladi yoki birja-ma'lum bir bozor indeksini aks ettiradigan, uning ishlashiga mos keladigan mablag'lar. Oxir oqibat, investitsiya strategiyalari investorlarga ongli qarorlar qabul qilish va murakkab va o'zgaruvchan investitsiya landshaftida harakat qilish imkonini beruvchi muhim vositalardir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, investitsiyalar mamlakatning iqtisodiy o'sishi va rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat iqtisodiy faoliyatni rag'batlantiradi,

---

balki ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini yaratadi, samaradorlikni oshiradi va innovatsiyalarni rivojlantiradi. Investitsiyalar orqali resurslar samarali taqsimlanib, quyidagilarga olib keladi yaxshilangan turmush darajasi va farovon jamiyatlar. Hukumatlar va siyosatchilar uchun qulay siyosatni amalga oshirish, siyosiy barqarorlikni ta'minlash, shaffoflik va hisobdorlikni oshirish orqali investitsiyalar uchun qulay muhit yaratish juda muhimdir. Bundan tashqari, jismoniy shaxslar va korxonalar xavflarni kamaytirish va daromadlarni ko'paytirish uchun investitsiya qarorlarini qabul qilishdan oldin ehtiyot bo'lishlari va puxta tadqiqotlar o'tkazishlari kerak. Investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyatini tushunib, manfaatdor tomonlar barqaror iqtisodiyotni boshqarish uchun investitsiyalar salohiyatidan samarali foydalanishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi qonuni. 25.12.2019. O'RQ- 598.

2.. Орлова Е.Р.(2003)Инвестиции.Курс лекций. 2-е изд., доп. и пер. - М.: Омега-Л,156.

3.Muxammadiyeva Yu.Yu.Mintaqa salohiyatini oshirishda innovatsiyalar va investitsiyalarni rag'batlantirishda klaster yondashuvining o'rni.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14871999>